

Саҳобаи киромлар

19:20 / 21.04.2017 25022

Саҳобаларни яхши кўриш ва уларни пайғамбарлардан кейин энг афзал инсонлар бўлган, деб эътиқод қилиш ҳар бир мусулмоннинг бурчи ҳисобланади. Чунки улармуқаддас Ислом динини бутун башариятга етказиш йўлидаги барча машаққатларни зиммаларига кўтарган ҳамда бу вазифани тўла-тўқис адо этган зотлардир. Шунинг учун динини улуғлаган ҳар бир мусулмон уларни ҳам улуғлаши лозим бўлиб қолади.

Саҳоба сўзи луғавий жиҳатдан “дўст бўлмоқ”, “бирга юрмоқ” каби маъноларни англатади.

Истилоҳда эса “иймон келтирган ҳолатда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам билан кўришиб, мўмин ҳолида вафот этган киши саҳоба дейилади”.

Саҳобаларнинг фазилатлари

Саҳобалар эришган улуғ мартабага улардан кейин ҳеч бир башар эриша олмайди. Чунки улар фосиқлик ва улуғликка номуносиб ишлардан пок эканлари ҳатто текшириб ҳам ўтирилмайдиган даражадаги зотлар ҳисобланадилар. Қуръони каримда саҳобаи киромларга шундай хитоб қилинган:

سَانِلَلْ تَجْرُحْ لِمَّا رِيَّخْ مُمْتُنْكَ

Сизлар одамлар учун чиқарилган энг яхши уммат бўлдиларингиз[1].

Яъни, ушбу ояти каримадаги васф Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг барча умматларига тааллуқли бўлсада, саҳобаи киромларнинг барчаларига мос келадиган хитоб ҳисобланади.

Ҳадиси шарифда саҳобаларнинг мартабалари шундай баён қилинган:

أَوْبُسَاتِ آلِ «مَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلِ الْبِصْرِ وَاللُّلُّ لُؤْسَ رَلِّاقِ لِدِ عَسَى بَآءِ عٍ
مَوْحَاةً دُمْ كَرْدَا أَمَّ أَبَ هَزْدُخْ لَنْثَمَ قَفْ نَأْ مُكَ دَحْ أَنْ أَوْلَى هَدْيَ بَسِ سَفَنَ يَدَّلْ أَوْفَ بِأَحْصَا
يَذِمُّ رَّتْ لَأَوْ هَوْرَ» هَفِي صَنَّ آلَوْ

Абу Саид Худрий розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: “Саҳобаларимни таҳқирламанглар,

жоним унинг қўлида бўлган зотга қасамки, агар сизлардан бирингиз Уҳуд (тоғи) мислича олтин сарфласа ҳам, улардан бирортасининг “муд”(544 грамга тенг ўлчов бирлиги)ига ҳам, унинг(муднинг) ярмига ҳам эриша олмайди”. Термизий ривоят қилган.

Чунки бу зотлар пайғамбарларнинг сўнгисига саҳоба бўлишдек бахтга сазовор бўлган ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам олиб келган ҳидоят нурини бошқаларга етказиш йўлида молу-жонларини фидо қилган мўминлардир. Кейингилар эса фақат улар етказган нарсаларга риоя қиладиган мўминлар саналади.

Абу Заръа Розий роҳматуллоҳи алайҳ саҳобаларни улуғлаш лозимлигини таъкидлаб шундай деган: “Агар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобаларидан бирортасини ёмонотлиқ қилаётган бирор кимсани кўрсангиз билингки у кимса зиндиқ (динсиз)дир. Чунки биз Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ҳақ деб биламиз, (у зот олиб келган) Қуръонни ҳақ деб биламиз, бизларга эса Қуръонни ҳам, суннатларни ҳам саҳобалар етказганлар. Шунинг учун ҳам Қуръон ва суннатни ботилга чиқармоқчи бўлган кимсаларгина бу иккаласини етказган зотларни ёмонотлиқ қилишга уринадилар. Ваҳоланки уларнинг ўзларигувоҳликлари қабул қилинмайдиган зиндиқлардир”.

Саҳобаларнинг адади қанча бўлган?

Саҳобаларнинг адади қанча бўлгани ҳақида тарих уламолари аниқ бир ададга иттифоқ қилишмаган. Фақат баъзи муҳаққиқ олимлар уларнинг адади юз мингдан ортиқ бўлган, деганлар. Абу Заръа Розий роҳматуллоҳи алайҳдан “саҳобаларнинг адади бир юз ўн тўрт мингга бўлган”, деган қавл ҳам ривоят қилинган.

Жинлар ҳам саҳоба ҳисобланадими?

Уламолар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўриб иймон келтирган ва мўмин ҳолида вафот этган жинлар ҳам саҳоба ҳисобланишини айтганлар. Бу ҳақида Мулла Али Қорий роҳматуллоҳи алайҳ қуйидаги қавлни ривоят қилган: “Саховий: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўрган ва у зотга имон келтирган жинлар ҳам саҳоба ҳисобланади, чунки Расулуллоҳ алайҳис солату вассаломнинг уларга ҳам пайғамбар этиб юборилганлари қатъий равишда аниқдир”, деган.

Бадриддин Шиблий Ҳанафий роҳматуллоҳи алайҳдан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўриб у зотга иймон келтирган жинларнинг

охиргиси юзинчи хижрий сана атрофида даврларида вафот этгани ривоят қилинган.

Исломни биринчи бўлиб қабул қилган саҳобалар

Ибн Салоҳ роҳматуллоҳи алайҳнинг таҳқиқларига кўра биринчи бўлиб Исломни қабул қилган саҳоблар деганда қуйидаги зотлар тушунилади:

- Хур эркаклардан Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу;
- Балоғатга етмаган ёш болалар ичидан Али ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу;
- Аёллардан Хадижа бинту Хувайлид розияллоҳу анҳо онамиз;
- Озод қилинган қуллардан Зайд ибн Ҳориса розияллоҳу анҳу;
- Қуллардан Билол розияллоҳу анҳу.

Фақиҳлик билан машҳур бўлган саҳобалар

Бир қанча саҳобалар фикҳий масалалар билимдони сифатида машҳур бўлганлар. Шу маънода қуйидаги зотлардан кўплаб фатволар нақл қилинган:

- Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу;
- Али ибн Абу Толиброзияллоҳу анҳу;
- Абдуллоҳ ибн Аббосрозияллоҳу анҳу;
- Абдуллоҳ ибн Умаррозияллоҳу анҳу;
- Абдуллоҳ ибн Масъудрозияллоҳу анҳу;;
- Зайд ибн Собитрозияллоҳу анҳу;
- Оиша розияллоҳу анҳо.
- Энг кўп фатво берган саҳоба

Энг кўп фатво берган саҳоба “Қуръон таржимони” лақабини олган Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳумо ҳисобланади. Чунки хулофои рошидинлар ва Абдуллоҳ ибн Масъуд сингари илмда пешқадам бўлган зотлар саҳобаларнинг кўпчилиги ҳаёт бўлган пайтларда вафот этиб

кетганлар. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳумо эса саҳобалар камайиб уларнинг илмларига эҳтиёж кучайган вақтларда яшаб ўтган. Шу сабабли бу зотнинг фатволари кўпроқ нақл қилинган.

Энг кўп ҳадис ривоят қилган саҳобалар

Қуйидаги саҳобалар энг кўп ҳадис ривоят қилган саҳобалар ҳисобланади:

1. Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу: 5374 та ҳадис ривоят қилган;
2. Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳу: 2630 та ҳадис ривоят қилган;
3. Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу: 2286 та ҳадис ривоят қилган;
4. Оиша розияллоҳу анҳо: 2210 та ҳадис ривоят қилган;
5. Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу: 1660 та ҳадис ривоят қилган;
6. Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳу: 1540 та ҳадис ривоят қилган.

“Абодила”(Абдуллоҳ исмли саҳоба)лар

Абдуллоҳ исмли саҳобалар 300 га яқин бўлган. Лекин ҳадис илмида “Абодила”лар деганда асли исмлари Абдуллоҳ бўлган қуйидаги саҳобалар кўзда тутилган бўлади:

1. Абдуллоҳ ибн Умар;
2. Абдуллоҳ ибн Аббос;
3. Абдуллоҳ ибн Зубайр;
4. Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос ёки Абдуллоҳ ибн Масъуд.

Ушбу зотлар энг охири вафот этган ва кейингилар уларнинг илмларига ниҳоятда муҳтож бўлиб қолган олим саҳобалар ҳисобланади. Шунга кўра бу зотлар бошқалардан “Абодила”лар номи билан ажралиб турган. Агар бу зотлар бир фатвога иттифоқ бўлсалар “бу Абодилаларнинг сўзи” дейилган.

Тириклик вақтларидаёқ жаннат башорати берилган саҳобалар

Баъзи саҳобаларга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам уларнинг тириклик вақтларидаёқ жаннатий бўлишларини хабар берганлар. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир ҳадисларида уларнинг ўнтасини номма-ном санаганлар. “Ашараи мубашшара” (башорат берилган

ўн киши) номи билан машҳур бўлган саҳобалар қуйидаги зотлардир:

رُكَبُ وُوبَأَ «مَلَسَ وَهِيَ لَعْلَلُ لَلْصَدِّ لَلْأُقْرَاقِ وَقَعْنَ بِمَحْرَلِ دَبَعْنَ ع
نَجِّ لَ لَ فُ حَلَطَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ نَأْمُتُوهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ رُمَّعَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ
لَ لَ فُ دَعَسَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ دَعَسَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ وَقَعْنَ بِمَحْرَلِ دَبَعَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ رِيَبُ زَلَاو
يُذْمَرْتَلَاهُ وَر.» نَجِّ لَ لَ فُ حَاجَّ لَ لَ فُ نَبَّ دَبَعُ وَبَأَوْهِنَّ جَلَّ لَ لَ فُ

Абдурахмон ибн Авф разияллоху анҳудан ривоят қилинади. Расулуллоҳ саллаллоху алайҳи васаллам дедилар: “Абу Бакр жаннатда бўлади, Умар жаннатда бўлади, Усмон жаннатда бўлади, Али жаннатда бўлади, Талҳа жаннатда бўлади, Зубайр жаннатда бўлади, Абдурахмон ибн Авф жаннатда бўлади, Саъд жаннатда бўлади, Саъийд жаннатда бўлади, Абу Убайда ибн Жарроҳ жаннатда бўлади”. Термизий ривоят қилган.

Имом Бухорий ривоят қилган бошқа бир ҳадисда эса Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам Фотима розияллоху анҳога шундай деганлар:

نَجِّ لَ لَ لَ فُ هَ إِسْمَاءُ سَنَ دَبَعَسَ يَنُ وُكَّتْ نَأْنُ يَضَرَّتْ أَمَأ

Жаннат аҳли аёлларининг саййидаси бўлишингизга рози бўлмайсизми!

Имом Насоий ривоят қилган ҳадисда эса Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам набиралари Ҳасан ва Ҳусайн розияллоху анҳумолар ҳақида шундай деганлар:

نَجِّ لَ لَ لَ فُ هَ أَبَّ شَ إِدِّيَّ سَنَ سُنُ حُ لَ لَ فُ وَأَوَسَّ حُ لَ لَ فُ نَأْ

Албатта Ҳасан ва Ҳусайн жаннат аҳли йигитларининг саййидларидир.

Хулоса шуки, ҳадиси шарифларда номлари айtilган саҳобаларни жаннатий деб эътиқод қилинади. Номлари айtilмаган саҳобалар ҳақида эса жаннатий бўлишлари бошқалардан кўра кўпроқ умид қилинади.

Саҳобаларнинг табақалари

Ҳоким Найсабурий роҳматуллоҳи алайҳ саҳобаларни Исломни биринчи қабул қилганлари ва кўплаб улуғ ишларда Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васалламнинг ёнларида бўлганлари эътиборидан ўн икки табақага ажратганлар:

1. Олдиндан Маккада Исломни қабул қилганлар табақаси;
2. Умар ибн Хаттоб розияллоху анҳу Исломга келганидан кейин исломни қабул қилганлар табақаси.

3. Ҳабашистон муҳожирлари табақаси. Мазкур муҳожирлар "Ҳабашистон муҳожирлари" деб аталадиган алоҳида бир табақа саналади;
4. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга байъат қилган биринчи ақаба байъатига қатнашган саҳобалар табақаси;
5. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга байъат қилган иккинчи ақаба байъатига қатнашган саҳобалар табақаси;
6. Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадинага киришларидан олдин ҳижрат қилган саҳобалар табақаси;
7. Бадрда қатнашган саҳобалар табақаси;
8. Бадр ғазотидан кейин ҳижрат қилган саҳобалар табақаси;
9. Ҳудайбия ғазотидаги "Байъатур ризвон" да қатнашган саҳобалар табақаси;
10. Ҳудайбиядан кейин ҳижрат қилган саҳобалар табақаси;
11. Фатҳ йилида мусулмон бўлган саҳобалар табақаси;
12. "Фатҳ куни" ва "Ҳажжатул вадъ"да ёш ва гўдак ҳолида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўриб қолиш бахтига муяссар бўлган саҳобалар табақаси.

Саҳобаларнинг энг сўнги вакиллари ва улар вафот этган жойлар

Қуйидаги зотлар ёшлик пайтларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни кўриб қолиш бахтига сазовор бўлишган ҳамда узоқ умр кўрган саҳобалар саналадилар:

- Абу Туфайл Омир ибн Восила розияллоҳу анҳу. 110 ҳижрий санада Маккада вафот этган;
- Маҳмуд ибн Робиъ розияллоҳу анҳу. 99 ҳижрий санада Мадинада вафот этган;
- Анас ибн Молик розияллоҳу анҳу. 93 ҳижрий санада Басрада вафот этган;
- Абдуллоҳ ибн Абу Авфо розияллоҳу анҳу. 86ҳижрий санада Куфада вафот этган;

- Абдуллоҳ ибн Буср розияллоҳу анҳу. 96ҳижрий санада Шомда вафот этган;
- Абдуллоҳ ибн Ҳорис ибн Жазъи Зубайдий розияллоҳу анҳу 86ҳижрий санада Мисрда вафот этган.

Пайғамбарлар сўнгисига иймон келтириб у билан бирга яшашдек мислсиз саодатга ёки бир марта бўлса ҳам у зотни кўриб қолишдек тенгсиз бахтга сазовор бўлган барча мўминларга Аллоҳ таолонинг розилиги бўлсин!

Аллоҳ таоло барчаларимизни мазкур “йўлчи юлдуз”ларга иқтидо қилиб яшаш бахтига муваффақ қилсин.

Аллоҳ таолога ҳамду санолар, пайғамбаримиз Муҳаммад мустафога ҳамда у зотнинг аҳли оилаларию саҳобаи киромларига салавот ва саломлар бўлсин.

Абдулқодир Абдур Раҳим